



UČILNE ZIDANE NEKOČ V LOKAH



TEMELJI »UČILN« ZIDANIH

Nad Lokami je nekoč »kraljeval« grad Ojstrica ali Osterwitz. Postavljen je bil na 636 metrih visoki strmi kopasti vzpetini Stari grad (Kukenberg), nad domnevno traso rimskodobne ceste, ki se s Trojan čez Zaplanino in Presedlje spušča proti Taboru. Grad je prvič omenjen 23. marca 1288 v listini gospode Žovneške (pozneje Celjski grofje) in je bil postavljen najverjetneje okoli leta 1200.

Po letu 1566 so **srednjeveški grad** opustili in ob vznožju grajske vzpetine zgradili **renesančni dvorec** in ga dopolnili z velikim obzidanim renesančnim vrtom. V poznem 18. stoletju je ob **dvorcu** nastala poznobaročna glavna **pristava** s kompleksom gospodarskih poslopij (hlev, kašča, mlin in najverjetneje tudi kovačnica ob potoku).



Litografska upodobitev dvorca
Ojstrica okoli leta 1845



Tako je pred rušenjem leta 1964 izgledala ojstriška
pristava, v kateri je bila že leta 1891 vaška mala šola.

Glede na to, da je okoli leta 1600 živel na gradu Ojstrici predikant (protestantski pridigar) Ivan Dobransky, ki je širil Lutrovo vero, kaže na zametke izobraževanja v Lokah.

Čeprav je v Sv. Juriju ob Ojstrici (pri Taboru) že delovala javna šola, so zaradi oddaljenosti župljani Tabora in Lok ustanovili **občasno (vaško) šolo** v prostorih pristave, kar so omogočili lastniki **Wittenbachi** iz Vranskega, ki pa v ojstriški pristavi niso nikoli bivali¹. S tem je bila ustanovljena »prva« šola v Ojstrici, pozneje pa je bila Lokah postavljena šolska zgradba, ki še danes kraljuje sredi zaselka.

ČAS AVSTRE–OGRSKE MONARHIJE (1869–1918)

Pred tem so učenci iz Lok in širše okolice (vključno iz Sv. Lenarta) obiskovali dvorazredno šolo v Sv. Juriju ob Taboru. Iz zapisa je razvidno, da je v šolskem letu **1888/89** hodilo v šolo v Sv. Jurij **49** učencev iz Lok in iz Sv. Lenarta **9** učencev².

Od MALE VAŠKE šole, pozneje PODRUŽNICE, do SAMOSTOJNE šole

Po prizadevanju okoličanov Lok je župnija Sv. Jurija odprla **5. 11. 1891** v pristavi Ojstrica **malo vaško šolo** (ekskurendno) za učence Lok, dela Črnega Vrha in dela Šmiklavža ter Sv. Lenarta. V tem času je šola obiskovalo okoli **62** učencev, ki so jih poučevali nekajkrat tedensko učitelji iz šole Sv. Jurija.

Leta **1892** (12. maja) pa je bila mala šola v Ojstrici preoblikovana v podružnico (**ekspozituro**), ki je ravno tako spadala pod okrilje šole v Sv. Jurija, v kateri pa je že potekal pouk vsakodnevno. Med zapisi je podatek, da je podružnično šolo v Ojstrici v šolskem letu **1896/97** obiskovalo **71** otrok.

S preselitvijo šole s pristave Ojstrica k posestniku Verdeltu pa so se **leta 1909** uresničile večletne želje krajanov iz Lok.

Kadar se je število otrok povečalo, je potekal pouk za skupino starejših učencev dopoldne za dve skupini mlajših učencev pa popoldne.

Šolski okoliš Ojstrice, pozneje Loke, iz leta 1891, v katerega so spadali naslednji zaselki: Ojstrica, Loke, Črni Vrh - del, Sv. Miklavž - del, Sv. Lenart.



Po pridobitev zemljišča za šolo (leta 1909) so **zgradili leta 1913** novo šolo, ki je postala **dvorazredna Ljudska šola Loke**.

Šola je imela: dve učni sobi, konferenčno sobo, dvoje učiteljskih stanovanj in šolski vrt. V šolskem letu **1913/14** se v njen pričel pouk 1. novembra.



Leta 1914, 11. januarja, je šolski svet obravnaval prispеле prijave za razpisano nadučiteljsko službo. Ob tej priliki so bila šoli dodeljena tudi dodatna sredstva za tajniška dela.

S šolskim letom 1913/14, postane šola **samostojna dvooddelčna Ljudska šola Loke**, pod upraviteljstvom nadučitelja.³

Zanimivo je, da so imeli že takrat v tem odročnem kraju plavalne tečaje za učence, če je bil potok Konjščica dovolj topel.

Leta **1937** je bilo iz šolskega okoliša Loke izključenih sedem hišnih številk Sv. Miklavža, osem Sv. Lenarta in dve iz Loke zardi priključitve v šolski okoliš Sv. Planina (Partizanski vrh nad Trbovljami), kjer so zgradili novo šolo.

MED 1. SVETOVNO VOJNO 1914–1918

Prve svetovne vojne krajanji niso preveč občutili, ker je kraj oddaljen od prometnih središč. Pouk je bil le delno oviran zaradi vpoklica učitelja v vojaško službo. Status 2-razredne samostojne šole pa je obdržala vseskozi, tudi med vojno in po njej.

ZAČETEK JUGOSLOVANSTVA 1918–1945

Za časa **Kraljevine SHS** in **Jugoslavije** je bila organiziranost osnovnega šolstva v Lokah podobna kot za časa Avstro-Ogrske; le da se je uporabljala dopolnjena zakonodaja o narodnih šolah K. Srbije iz leta **1904**.

V zapisniku z dne **17. 4. 1926** je navedeno, da je šolo v kombiniranih oddelkih obiskovalo:

- **43** učencev 1., 2. in 3. razreda, združeni v enem oddelku,
- **33** učencev 4., 5., 6., 7. in 8. razreda, združeni v drugem oddelku; skupaj **76** učencev.

En kombinirani oddelk je poučeval eden, drugega pa drugi učitelj.

Zakon o narodnih šolah, sprejet decembra **1929. leta**, je predpisal **splošno in obvezno osemletno šolanje** do dopolnjenega **14. leta** starosti otrok, kar pa za Slovenijo kot za osnovno šolo v Lokah ni bila nikakršna novost. Kljub sprejetemu zakonu je ljudska osnovna šola v Lokah še naprej ostala **samostojna dvorazredna šola z osemletno šolsko obveznostjo**. To je pomenilo, da je še naprej potekal pouk samo v dveh učilnicah. Učenci, npr. od 1. do 4. razreda, so bili razporejeni v enem oddelku (štiri skupine), učenci od 5. do 8. razreda pa v drugem oddelku.



Kopije pečatov v uporabi pred 2. svetovno vojno in po njej.

Iz pričujoče šolske listine iz časa Avstro-Ogrske, izdane v šolskem letu 1914/15, je možno razbrati, da so bili obrazci natisnjeni v slovenskem in nemškem jeziku. Ob zaključku šolanja pa je vsak učenec šole v Lokah prejel spominski list z domoljubnim pripisom:

S 1. aprilom prekinjen pouk se je nadaljeval, bolje rečeno prišel, **18. 4. 1941** v nemški šoli (Volksschulle) in trajal do **5. 4. 1945**. V šolo Loke so prihajali nemški učitelji iz Tabora zaradi strahu in stalnih borb v okolici.

Tako se v »učilnah zidanih« šole v Lokah ni več pisala in govorila slovenska beseda vse do konca vojne. V času okupacije je pouk potekal izključno s pomočjo učbenikov v nemškem jeziku. Okupator jih je namensko pripravil za potuičevanje Slovencev na Štajerskem.

Takratni učitelj Matko Matjan in žena Ljudmila pa sta bila za čas vojne izseljena v takratno marioneto Nezavisno državo Hrvaško (NDH).

V decembru leta 1944 so prihrumeli v Loke Vlasovci, okupatorjevi sosterilci, in pozaprlji moške in ženske v šolo. Po posredovanju vranskega župana (po poreklu Nemca) so jih izpustili in s tem so bili rešeni gotove smrti.

OBDOBJE SOCIALIZMA (1945–1991)

Kmalu po končani vojni se je pouk pričel **1. junija** in trajal vse do **31. julija 1945** v nepoškodovano šoli v katero sta se vrnila predvojna učitelja Matko in Ljudmila Matjan. Tako kot sta se zbistrila oba potoka, Ojstrica in Konjščica, se je tudi življenje pod Grajskim hribom vrnilo v stare »struge«; 2-oddelčno osnovno šolo v Lokah pa je v šolskem letu **1945/46** ponovno napolnilo kar **94** vedoželjnih učencev od 1. do 8. razreda, razporejenih v dva kombinirana oddelka.

Nova oblast (kot vsaka oblast v vsakem času) je namestila manjkajoče učitelje po svoji meri. **Verouk**, ki je bil **obvezen** učni predmet, je postal **prostovoljni izbirni** predmet. S sprejetjem temeljnega **jugoslovanskega zakona (1946)** je bil narejen korak nazaj. Zaradi pomanjkanja šolskega kadra in porušeni šol so ukinili **8-letno** in uvedli **7-letno obvezno šolanje**.⁵ Kljub temu je v šolskem letu **1946/47** osnovna šola Lokah še naprej ostala **2-oddelčna nižeorganizirana** samostojna šola.

V statističnem poročilu za šolsko leto 1948/49 je navedeno, da je bilo v dveh kombiniranih oddelkih vključenih **34** dečkov in **31** deklic **od 1. do 8. razreda**.

Na osnovi Splošna navodila o šolanju je bilo v šolske letu **1951/52** ponovno uvedeno **8-letno** obvezno šolanje **od 7. do 15. leta** starosti otrok, ki je bilo potrjeno šele oktobra 1953 z Odlokom o obveznem osemletnem šolanju.⁶ Nižeorganizirana šola je bila še naprej ostala samostojna šola pod vodstvom upravitelja. V tem šolskem letu so **2-oddelčno** šolo obiskovali učenci od 1. do 8. razreda razporejeni v dva kombinirana oddelka.

Učenci višjih razredov so se z letom **1953** postopno vključevali kombinirani **6. oddelek** šole v Taboru. Že ob koncu šolskega leta **1956/57**, točneje **2. juliju 1957**, je Svet za šolstvo Slovenije izdal priporočilo o postopnem ustanavljanju enotnih **osnovnih šol** in **ukinjanju** nižeorganiziranih šol. Kljub temu je šola Loka še ostala šola z dvema dislociranimi kombiniranimi oddelkoma, priključenima šoli v Taboru in so ju obiskovali učenci **od 1. do 4. razreda**. Učenci **višjih razredov** pa so v celoti obiskovali osnovno šolo v Taboru.

Ob 50-letnici, leta 1963, je obiskovalo šolo le še **30** učencev. Zaradi nadaljnega zmanjševanja števila otrok, ki so obiskovali pouk v enem kombiniranem oddelku, je bila po zaključku šolskega leta **1970/71** dokončno ukinjena nižeorganizirana šola v Lokah.

Lučka Košica iz Lok, takratna učenka prvega razreda, mi je povedala, da je bila med zadnjimi učenci, ki so hodili v šolo v Loke. Spominja se, da je bilo v kombiniranem oddelku 1. in 2. razreda le **20 učencev**.

S šolskim letom **1971/72** so učenci **od 1. do 5. razreda** obiskovali pouk v **POŠ Tabor**, učenci **od 6. razreda** dalje pa v osnovni šoli Tabor in delno na **Vranskem**. Z dograditvijo učilnic za **III. triado** v Taboru, se učenci iz Lok (**od 6. do 9. razreda**) po zimskih počitnicah v šol. I **2011/12** niso več vrnili v učilnice na Vranksko, temveč v nove moderne učilnice v Taboru.

Pred 1. svetovno vojno je bila upraviteljica samostojne 2-razredne osnovne šole v Lokah **Mara Laurič**. Od leta 1951 do konca šolskega leta 1958/59 je šolo vodil **Mirko Cujnik**. Zadnji vodja podružnične šole, ki je bila dokončno ukinjena leta 1971, je bil domačin **Branko Pepel**. Zakaj jih omenjam?

Mara Laurič me je **učila v 1. razredu** Osnovne šole Vranksko (šolsko leta 1952/53), od leta 1980 ima svoje poslednje domovanje s spominskim obeležjem na Vranskem navju.

Mirko Cujnik je bil **ravnatelj** Osnovne šole Vranksko, ko sem zaključil **8. razred** (šolsko leto 1959/60).

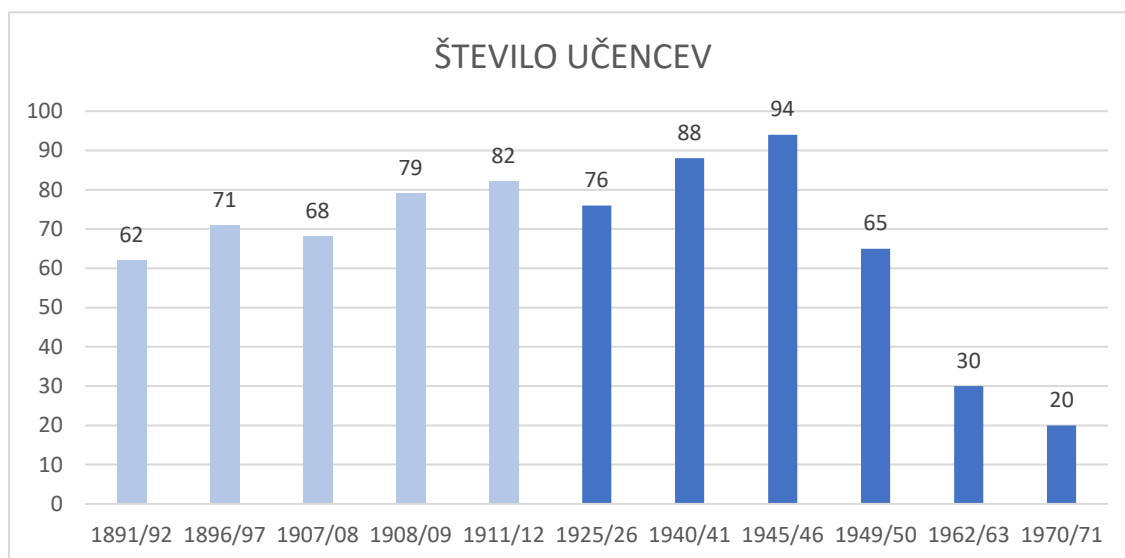
Branko Pepel pa se je poslovil **septembra 2023**, kar sem ugotovil ob obisku taborskega navja.

Po ukinitvi šole v Lokah je šolska stavba s svojimi častitljivimi **110 leti** ostala v stari obleki in z novim pokrivalom. »Učilne« pa imajo od leta 1971 dalje nove vsebine.

S tem se je tudi zaključila zgodba o šolstvu izpod Krvavice, katere začetek je bil v **pristavi** nekdanje graščine pod gričem, ki so jo leta 1964 dokončno porušili.

Od vsega so ostale le sledi gradu **Ojstrica** (Osterwitz) na griču, imenovanem Stari grad, in slika takratnega okolja, ki jo je upodobil domačin – samouki slikar Martin Košica.

Število učencev od ustanovitve do ukinitve šole



Iz grafa je razvidno, kako je nihalo število učencev v obdobju 80 letih obstoja šole. V obdobju Avstro-Ogrske dokaj umirjeno, v obdobju Jugoslavije pa je šolo obiskovalo največ otrok po vojni. Kasneje je šlo samo še navzdol, vse do ukinitve šole, ko je dislocirani oddelek obiskovalo le 20 učencev 1. in 2. razreda.

Šolska knjižnica

V poročilu za šolsko leto 1925/26 je navedeno, da je bilo v knjižnici 200 knjig za učitelje in 39 za šolarje. Pred začetkom vojne je učiteljska knjižnica že štela približno 250 knjig, »šolarska« pa okoli 300. Med 2. svetovno vojno je okupator uničil vse knjige.

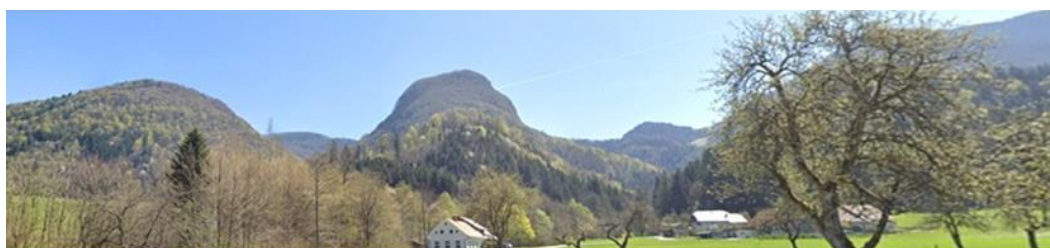
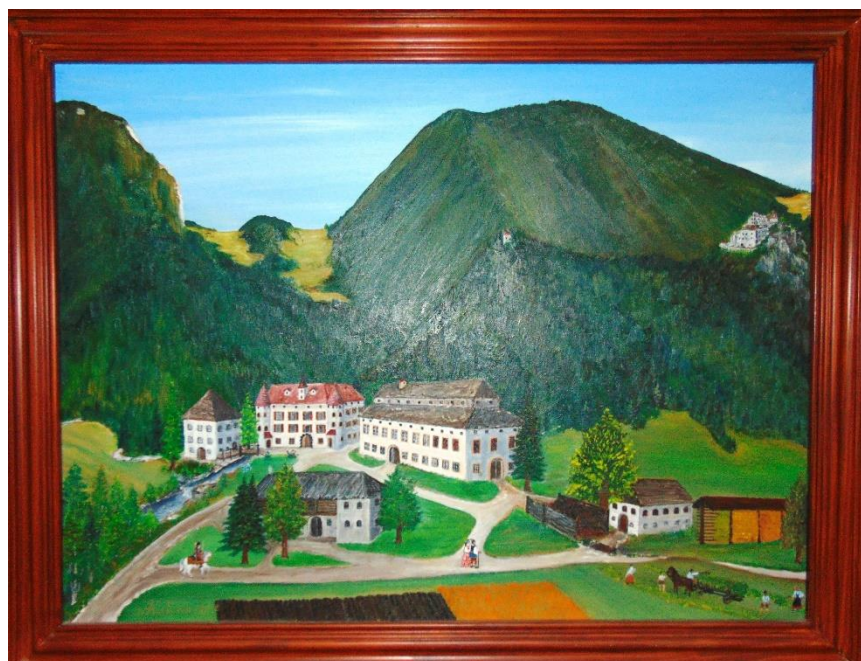
Šolski vrt

Iz zapisov je možno ugotoviti, da je bil šolski vrt v času Avstro-Ogrske in Jugoslavije sestavni del šolskega prostora.

K podrtiji ojstriške pristave so me leta 1962, med kolesarjenjem na Čemšeniško planino, pripeljala zgodba o **Veroniki Deseniški** (druga žena Friderika II. Celjskega), ki naj bi bila 17. okt. 1425 ali 1428 na gradu Ojstrica utopljena ali na skalovju Krvavice umorjena ...

Na Loke in Krvavico pa me vežejo tudi spomini na teto izpod Krvavice, **Jožefo Marko** (por. Drnovšek) po domače Pepo, ki je marsikateremu okoličanu pomagala zagledati luč sveta. Ob obisku Zajčeve koče, sedaj planinski dom, kjer je živela teta Pepa, pa sem ugotovil, da Planinskemu društvu Tabor predseduje **Peter Marko**, vnuk strica **Martina Marka**, nekdanjega taborskega matičarja.

Oljna slika je ena izmed številnih slikarskih del samouka – slikarja Martina Košica, domačina iz Lok, ki ljubiteljsko upodablja krajine in živalski svet.



Viri:

¹ *Kronika* 2017, letnik 65, številka 3 – Iz zgodovine Spodnje Savinjske doline IGOR SAPAČ: GRAD IN DVOREC OJSTRICA in *Krajevni leksikon Dravske banovine*, LJUBLJANA 1937, stran 102

² *Kronika*, knjiga 1, od 1878/09 do 1907/08, šolsko leto 1888/09, arih POŠ Tabor

³ *Kronika*, knjiga 2, 1908/09 – 1938/039, šolsko leto 1913/14, točka 11. sestava šolskega sveta in seje

⁴ *Slovenski šolski muzej*, Dokumentacijska zbirka, Mape šol, mapa OŠ Tabor, dokument Podatki iz kronike

^{5,6} *Zgodovina šolstva na Slovenskem*, mag. Stane Okoliš, Slovenski šolski muzej, Ljubljana 2008, stran 119)

Krajevni leksikon Dravske banovine, Ljubljana 1937– Srez Celje, Občina Tabor, stran 111

Krajevni leksikon Slovenije III, str. 505